

Ustavni sud Crne Gore, u Prvom vijeću za meritorno odlučivanje o ustavnim žalbama, u sastavu: sudija Snežana Armenko, predsjednica Vijeća i sudije Faruk Resulbegović i Momirka Tešić, članovi Vijeća, na osnovu odredaba člana 149 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore i člana 48 tačka 3 i člana 76 stav 1 Zakona o Ustavnom sudu Crne Gore («Službeni list Crne Gore», br. 11/15), na sjednici Vijeća, od 16. juna 2025. godine, donio je

O D L U K U

USVAJA SE ustavna žalba.

UKIDA SE rješenja Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 559/21, od 26. novembra 2021. godine i predmet vraća tom sudu na ponovni postupak i odlučivanje.

O b r a z l o ž e n j e

I POSTUPAK PRED USTAVNIM SUDOM CRNE GORE

1. »A.« AD (raniji naziv TP »P. H. N.« AD), iz H. N., koje zastupa G. V., advokat iz Podgorice, podnijelo je blagovremenu i dozvoljenu ustavnu žalbu protiv rješenja Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 559/21, od 26. novembra 2021. godine, zbog povrede prava iz čl. 20, 32 i 58 Ustava Crne Gore i člana 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

2. U ustavnoj žalbi je, u bitnom, navedeno: da je podnosiocu povrijeđeno pravo na obrazloženu odluku jer se revizioni sud nije uopšte osvrnuo na navode iz revizije, da je prvostepeno rješenje donijeto u vanparničnom postupku, iako je za odlučivanje o predmetnom tužbenom zahtjevu stvarno nadležan bio parnični, a ne vanparnični sud; da je prigovor apsolutne nenadležnosti, koji je podnosilac isticao, osnovan; da je arbitrarno primijenjena odredba člana 158 Zakona o vanparničnom postupku; da je podnosiocu povrijeđeno i pravo na pristup sudu, jer je lišen efektivnog pravnog lijeka, kojim bi mogao da osporava drugostepenu presudu; da površno obrazloženje osporene odluke ukazuje da revizioni sud nije detaljno razmotrio predmet, čime je obesmišljeno podnošenje revizije, koja bi trebala predstavljati efektivan pravni lijek i pojedincu omogućiti da pobija akt za koji smatra da su mu povrijeđena prava; da je arbitran zaključak sudova da predmetno potraživanje nije zastarjelo, jer je od dana donošenja rješenja (1993. godine) do dana pokretanja postupka pred Upravom za nekretnine (2004. godine) proteklo 11 godina, dakle protekao je rok od 10 godina propisan oderedbom člana 388 Zakona o obligacionim odnosima koji je bio tada na snazi; da se revizioni sud uopšte ne osvrće na prigovor pasivne legitimacije; da je arbitrarno tumačen i član 5 Zakona o vraćanju ranijim vlasnicima poljoprivrednog zemljišta iz društvene svojine jer su shodno citiranoj odredbi tužioci mogli da traže drugo odgovarajuće zemljište ili dionice (akcije), a ne i novčanu naknadu kao i da je na osnovu nezakonitih, ali pravosnažnih i izvršnih odluka, naplaćen novčani iznos sa računa podnosioca, na koji način mu je povrijeđeno i pravo na imovinu. U konačnom je predloženo da sud usvoji ustavnu žalbu, ukine osporenu presudu i predmet vrati na ponovni postupak i odlučivanje.

3. U postupku pokrenutim ustavnom žalbom, na osnovu odredaba člana 149 stav 1 tačka 3 Ustava i čl. 68 i 75 Zakona o Ustavnom sudu, Ustavni sud, u granicama zahtjeva istaknutog u ustavnoj žalbi, utvrđuje da li je u postupku odlučivanja o pravima i obavezama

podnosiocu ustavne žalbe povrijeđeno ustavno pravo, pri čemu se, po pravilu, ne upušta u pitanje da li su sudovi pravilno i potpuno utvrdili činjenično stanje i ocijenili dokaze. Za Ustavni sud relevantne su samo one činjenice od čijeg postojanja zavisi ocjena o povredi ustavnog prava.

II ČINJENICE I OKOLNOSTI PREDMETA

6. Podnosilac ustavne žalbe je protivnik predlagača, u postupku koji je prethodio ustavnosudskom.

7. Rješenjem Osnovnog suda u Herceg Novom, Rs. br. 68/18-09, od 11. septembra 2020. godine djelimično je usvojen predlog predlagača i obavezan protivnik predlagača da na ime naknade štete zbog neizvršenja pravosnažnog rješenja Odjeljenja za katastar i imovinsko pravne poslove br.51-Up/1-1031/92 od 22. januara 1993. godine, predlagačima isplati iznos od od 212,278.00 eura i to M. Š., M. B. i K. M. po 1/9 od ukupnog iznosa, M B 1/3 od ukupnog iznosa, te Đ Z i G V isplati po 1/6 ukupnog iznosa, sa zakonskom kamatom počev od 26. septembra 2019. godine, pa do konačne isplate, dok je predlog predlagača u dijelu kojim je traženo da se isplati novčani iznos mimo dosuđenog, za iznos od još 103.142,00 eura.

8. Odlučujući o žalbama na prvostepeno rješenje, Viši sud u Podgorici je rješenjem, Gž. br. 5223/20, od 12. februara 2021. godine, odbio žalbe stranaka kao neosnovane i potvrdio prvostepeno rješenje.

9. Oспоравanim rješenjem Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 559/21, od 26. novembra 2021. godine, odbijene su revizije parničnih stranaka kao neosnovane. U obrazloženju osporavane presude se ističe:

„(...)Nije počinjena ni bitna povreda odredaba parničnog postupka, iz člana 367 stav 1 u vezi čl. 256 ZPP, na koju se ukazuje revizijom predlagača. Kako je vještak građevinske struke T. M. bio predsjednik Komisije za sprovođenje komasacije u S. p., to je sud, kako bi se otklonila eventualna sumnja u pravilnost datog nalaza i mišljenja ovog vještaka, pravilno postupio kada je odredio novo vještačenje po vještaku građevinske struke D. Ž., čiji nalaz je nakon dopune i detaljnog izjašnjenja prihvaćen kao jasan, stručan i objektivan, te su bez osnova navodi revizije predlagača o povredi odredbe čl. 256 ZPP. Prvostepeni sud je odlučio u granicama zahtjeva predlagača preciziranog podneskom od 11.03.2020. godine, jer sud, shodno odredbi čl. 187 st. 2 ZPP, nije vezan pravnim osnovom zahtjeva, već činjenicama na kojima je zahtjev zasnovan, te time što je odlučio o isplati naknade štete umjesto isplati naknade za zemljište, koji zahtjev za isplatu traženog iznosa je zasnovan na neispunjenju obaveze protivnika predlagača iz pravosnažnog rješenja, nije prekršena odredba člana 2 ZPP, kako se to neosnovano ističe revizijom protivnika predlagača. Isto tako, nije počinjena ni bitna povreda odredaba parničnog postupka, iz čl. 367 st. 2 tačka 15 ZPP, na koju se ukazuje revizijom protivnika predlagača, jer je izreka prvostepenog rješenja jasna i ne protivrječi datim razlozima, koji razlozi o odlučnim činjenicama su potpuni, valjani, u saglasnosti sa sadržinom spisa predmeta i zasnovani na pravilnoj ocjeni izvedenih dokaza. Drugostepeni sud je, nasuprot revizijskim navodima protivnika predlagača, u skladu sa odredbom čl. 389 st. 1 ZPP, ocijenio sve žalbene navode od odlučnog značaja i dao valjane razloge za svoju odluku. Stoji činjenica da je vanparnični sud odlučio o zahtjevu za koji nije nadležan, jer je po uputu drugostepenog suda predmet iz parnice preveden u parnicu, ali to nije od uticaja na drugačiju odluku, jer stranka zbog postupanja suda ne može snositi štetne posljedice. Prema tome, bez osnova su svi navodi revizija koji se odnose na povrede pravila procesnog prava.

Neosnovano se revizijom protivnika predlagača osporava pravilnost primjene materijalnog prava.

Zahtjev da se obaveže protivnik predlagača na isplatu iznosa od 315.420,00 € predlagači zasnivaju na tome da protivnik predlagača nije izvršio svoju obavezu utvrdjenu pravosnažnim rješenjem Republičkog zavoda za geodetske i imovinsko pravne poslove od 22.01.1993. godine i predao im drugo odgovarajuće zemljište kao zamjenu za vraćeno poljoprivredno zemljište iz društvene svojine.

Prema stanju u spisima predmeta utvrđeno je da je Rješenjem Republičkog zavoda za geodetske i imovinsko pravne poslove, br. 51-UP/I-1031/92 od 22.01.1993. godine, usvojen zahtjev O., B. i B. M., ovdje predlagača, odnosno njihovih pravnih prethodnika i vraćeno im iz društvene svojine poljoprivredno zemljište ukupne površine 3.210 m², označeno kao čest. zemlje 1111 i 1112 iz ZU 258 KO Sutorina, te obavezan protivnik predlagača kao korisnik tog zemljišta da im u zamjenu za to zemljište kao ranijim vlasnicima vrati drugo odgovarajuće zemljište iste površine, kvaliteta i boniteta i u neposrednoj blizini lokacije "C. c." u S., u roku od 15 dana od dana pravosnažnosti tog rješenja. Kako protivnik predlagača nije dobrovoljno ispunio svoju obavezu iz navedenog rješenja predlagači, odnosno njihovi pravni prethodnici su dana 27.12.2004. godine podnijeli zahtjev Upravi za nekretnine PJ Herceg Novi za vraćanje poljoprivrednog zemljišta, odnosno predaje drugog zemljišta kao naknade za oduzeto, a vraćeno zemljište, koji zahtjev je odbačen Zaključkom navedenog organa br. 954-109-UP/I-2753/1-2004 od 27.01.2005. godine. Žalba predlagača na navedeni zaključak odbijena je Rješenjem Vlade RCG Uprava za nekretnine br. 954-223/2004 od 23.09.2005. godine, protiv kog rješenja su predlagači, odnosno njihovi pravni prethodnici podnijeli tužbu Upravnom sudu Crne Gore, koja tužba je odbijena presudom U. br. 1149/2005 od 09.05.2007. godine. Nakon toga, 2009. godine, pokrenut je predmetni postupak koji je iniciran svojinskom tužbom za predaju zemljišta, a posle ukidnog rješenja Višeg suda u Podgorici, Gž. br. 4917/2011-09 od 15.11.2011. godine, po uputu tog suda obustavljen je parnični postupak i predmet preveden u vanparnicu. U vanparničnom postupku predlagači su precizirali zahtjev za isplatu naknade za zemljište koje im je trebalo biti vraćeno po predmetnom pravosnažnom rješenju i to za površinu od 2.253 m², koja je upisana u l. n. 189 KO Sutorina na protivnika predlagača, kao dio parcele 104, a koju parcelu zahvataju čest. zemlje 1111 i 1112, koje su predmetnim pravosnažnim rješenjem vraćene predlagačima, odnosno njihovim pravnim prethodnicima iz društvene svojine. Utvrđeno je da protivnik predlagača svoju obavezu predaje u zamjenu drugog odgovarajućeg zemljišta predlagačima nije izvršio. Na osnovu vještačenja po vještaku građevinske struke D. Ž., čiji nalaz je urađen u skladu sa pravilima struke i kao objektivan, jasan i stručan prihvaćen od strane suda, utvrđeno je da tržišna cijena zemljišta koje je trebalo biti vraćeno predlagačima iznosi 94 €/m², odnosno za traženu površinu od 2.253 m², upisanu na protivnika predlagača 212.278,00 €.

Polazeći od naprijed utvrđenog, nižestepeni sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo kada su djelimično usvojili zahtjev predlagača i obavezali protivnika predlagača da im na ime naknade štete zbog neizvršenja pravosnažnog rješenja isplati iznos od 212.278,00 €, a odbili zahtjev do traženih 315.420,00 €, a koji zahtjev je upodobljen činjenicama na kojima je predlog zasnovan.

Pravilno zaključuju nižestepeni sudovi da predlagačima, kojima nije predato drugo odgovarajuće zemljište, koja obaveza protivnika predlagača je, shodno odredbi člana 5 Zakona o vraćanju ranijim vlasnicima poljoprivrednog zemljišta iz društvene svojine ("Sl. list RCG", br. 14/92), utvrđena pravosnažnim rješenjem nadležnog organa, pripada pravo na naknadu štete, osnovom odredbe čl. 300 Zakona o obligacionim odnosima ("Sl. list RCG", br. 47/08). Tužba od 2009. godine za predaju odgovarajućeg zemljišta u posjed kojom je iniciran predmetni postupak ima se smatrati kao poziv protivniku predlagača na ispunjenje obaveze, a koju obavezu protivnik predlagača u periodu od 11 godina koliko traje predmetni postupak, koji rok se svakako ima smatrati primjerenim rokom, nije ispunio, što upućuje na zaključak da protivnik predlagača nema namjeru da ispuni svoju obavezu, pa se neosnovano revizijom protivnika predlagača ističe da se predlagači nijesu obratili protivniku predlagača da ispuni svoju obavezu u naknadno primjerenom roku.

Nižestepeni sudovi pravilno nalaze da predmetno potraživanje nije zastarjelo. Ovo sa razloga što su se predlagači, odnosno njihovi pravni prethodnici, nakon donošenja predmetnog pravosnažnog rješenja iz 1993. godine, obratili Upravi za nekretnine PJ Herceg Novi, 2004. godine, zahtjevom za vraćanje odgovarajućeg zemljišta, kojom radnjom je, shodno odredbi člana 388 Zakona o obligacionim odnosima ("Sl. list SFRJ", br. 29/78, 39/85 i 57/89 i "Sl. list SRJ", br. 31/93), koji je tada bio u primjeni (čl. 397 sada važećeg ZOO), prekinuto zastarijevanje, a posle kog prekida zastarijevanje počinje teći iznova, a vrijeme koje je proteklo prije prekida ne računa se u zakonom određeni rok za zastarjelost (čl. 392 navedenog ZOO, odnosno čl. 401 sada važećeg ZOO). Kako od 2004. godine do podnošenja tužbe 2009. godine, kojom je iniciran predmetni postupak, nije prošao opšti rok zastarjelosti od 10 godina, iz čl. 371 navedenog ZOO (čl. 380 sada važećeg ZOO), to jasno proizilazi da predmetno potraživanje nije zastarjelo, pa su bez osnova navodi revizije protivnika predlagača kojima se tvrdi suprotno.

Visina predmetne naknade je pravilno utvrđena na osnovu nalaza i mišljenja vještaka građevinske struke D. Ž., koji je svoj nalaz detaljno pojasnio na raspravi kod prvostepenog suda, a čija stručnost i objektivnost nalaza prigovorima predlagača nije dovedena u pitanje, te su bez osnova navodi revizije predlagača kojima se dovodi u pitanje pravilnost utvrđene visine naknade. Uostalom, ovim navodima se osporava pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja, a što shodno, odredbi člana 400 stav 3 ZPP, ne može biti revizijski razlog.(...)"

III MJERODAVNE USTAVNE I KONVENCIJSKE NORME

Ustav Crne Gore

Član 32

Svako ima pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom ustanovljenim sudom.

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Član 6 stav 1

Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.

IV MJERODAVNO PRAVO

Zakon o parničnom postupku („Sl. list RCG“, br. 22/04, 28/05, 76/06 i „Sl. list CG“, br.73/10, 45/15 i 48/15)

Član 1

Ovim zakonom određuju se pravila postupka na osnovu kojih sud raspravlja i odlučuje u sporovima iz ličnih i porodičnih odnosa, iz radnih odnosa, kao i iz imovinskih i drugih građanskopravnih odnosa fizičkih i pravnih lica, osim ako su neki od navedenih sporova posebnim zakonom stavljeni u nadležnost drugog državnog organa.

Član 22

Do donošenja odluke o glavnoj stvari sud će rješenjem da obustavi parnični postupak, ako utvrdi da bi postupak trebalo sprovesti po pravilima vanparničnog postupka. Postupak će se po pravosnažnosti rješenja nastaviti po pravilima vanparničnog postupka pred nadležnim sudom.

Radnje koje je sproveo parnični sud (uviđaj, vještačenje, saslušavanje svjedoka i dr.), kao i odluke koje je donio taj sud, nijesu bez važnosti samo zbog toga što su preduzete u parničnom postupku i ne moraju se ponovo provoditi.

Zakon o vanparničnom postupku („Službeni list RCG“, broj 27/06 i „Službeni list Crne Gore“, broj 20/2015)

Član 14

Ako utvrdi da bi postupak trebalo sprovesti po pravilima parničnog postupka sud će posebnim rješenjem obustaviti vanparnični postupak. Postupak će se po pravosnažnosti tog rješenja sprovesti po pravilima parničnog postupka pred nadležnim sudom.

V OCJENA USTAVNOG SUDA

PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE

10. Podnosilac ustavne žalbe prigovara da je osporenu odluku donio nenadležan sud jer ista morala biti donijeta od strane parničnog, a ne vanparničnog suda kao i da su sudovi pogrešno i arbitrarno primjenili materijalno pravo, što je dovelo do nedovoljno obrazložene osporene odluke.

11. Pri razmatranju osnovanosti ustavne žalbe, Ustavni sud polazi od toga da se sudski postupci moraju provesti u skladu sa ustavnim načelom vladavine prava kao najvišom vrijednosti ustavnog poretka Crne Gore, pa tumačenje mjerodavnog prava u svakom konkretnom slučaju ne smije proizilaziti iz njegove arbitrarne i proizvoljne primjene, već mora

uvažavati zahtjeve prava na pravično suđenje sadržane u odredbama člana 32 Ustava Crne Gore i člana 6 stav 1 Evropske konvencije.

12. Ustavni sud ponavlja da je njegova obaveza zaštita ustavnih prava podnosioca ustavnih žalbi, u slučajevima kad su ta prava povrijeđena odlukom suda ili drugim pojedinačnim aktom suda ili drugog nadležnog organa. Stav je Ustavnog suda da je zadatak u prvom redu nadležnih organa državne i javne vlasti da tumače i primjenjuju pravo (*Bruela Gomez de la Tore protiv Španije*, 19. decembar 1997, Izveštaji 1997-VIII, str. 2955, stav 31, i presuda *Edificaciones March Gallego SA protiv Španije* od 19. februar 1998, Izveštaji 1998-I, str. 290, stav 33). Uloga Ustavnog suda ograničena je na ispitivanje da li je tumačenje, odnosno primjena prava saglasna sa Ustavom i da li su u konkretnom slučaju doveli do povrede ustavnih prava podnosioca ustavne žalbe. U postupcima pokrenutim ustavnom žalbom Ustavni sud se, po pravilu, ne upušta u ispitivanje činjenica, jer njegov zadatak nije bavljenje greškama o činjenicama utvrđenim u sudskom postupku, osim ako podnosilac ustavne žalbe ne iznese relevantne i dovoljne razloge, zbog kojih je od tog pravila potrebno odstupiti.

13. Pravo na pravično suđenje pred sudom zagantovano članom 6 stav 1 Konvencije mora se tumačiti u svjetlu Preambule Konvencije, koja između ostalog, proglašava da je vladavina prava dio zajedničkog nasljeđe država ugovornica. Jedan od osnovnih aspekata vladavine prava je princip pravne sigurnosti, koji se kada je u pitanju nadležnost sudova, posebno odnosi na jasnoću, predvidivost i stabilnost u vezi s tim koji sud je nadležan za odlučivanje u određenom predmetu i da li se ta nadležnost poštuje. Ovo je važno kako bi se osiguralo pravo na pravično suđenje iz člana 6 stav 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Svako odstupanje mora biti izuzetno i dobro opravdano.

14. Ustavni sud primjećuje da su predlagači, u konkretnom slučaju, tražili naknadu na ime eksproprisanog zemljišta, ali da je Osnovni sud u Herceg Novom, polazeći od odredbe člana 187 stav 2 ZPP-a, predmetni predlog cijenio u smislu odredbe člana 300 stav 1 ZOO, kao zahtjev za naknadu štete usled neizvršenja obaveze naložene pravosnažnim rješenjem nadležnog državnog organa. Iako je o ovako postavljenom zahtjevu bio dužan da odluči parnični sud, Osnovni sud u Herceg Novom je kao vanparnični donio rješenje, Rs. br. 69/18-09, od 11. septembra 2020. godine kojim je djelimično usvojio predlog predlagača.

15. Drugostepeni sud je je potvrdio prvostepeno rješenje, nalazeći da je isto donijeto na osnovu potpuno i pravilno utvrđenog činjeničnog stanja, bez počinjenih bitnih povreda odredbi ZPP-a i pravilnom primjenom materijalnog prava.

16. Vrhovni sud Crne Gore je reviziju odbio kao neosnovanu, navodeći da stoji činjenica da je vanparnični sud odlučio o zahtjevu za koji nije bio nadležan, jer je po uputu drugostepenog suda predmet iz parnice preveden u vanparnicu, ali da to nije od uticaja jer stranke zbog postupanja suda ne mogu snositi štetne posledice te da su, iz navedenog, bez osnova svi navodi revizija koji se odnose na povredu pravila procesnog prava.

17. U svjetlu načela vladavine prava, svojstvenog sastavu Konvencije, „sud“ uvijek mora biti „ustanovljen zakonom“ (*Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* [VV], 2020., stavak 211.) ili, tačnije, „sud ustanovljen u skladu sa zakonom“ (st. 229 – 230). To je neophodno kako bi se pravosuđe zaštitilo od bilo kakvog nezakonitog ili nedozvoljenog spoljnog uticaja (st. 226 i 246).

18. Međutim, izraz „ustanovljen zakonom” ne obuhvata samo pravni osnov za samo postojanje „suda”, već i zahtjev da sud poštuje određena pravila kojima se uređuje njegov rad. Tako je Evropski sud u odluci *Sokurenko i Strygun protiv Ukrajine*, (predstavke br. 29458/04 i 29465/04, od 20. jula 2006. godine, konačna 11. decembra 2006. godine), naveo:

“ (...)24. Sud dalje ponavlja da, kao što je ranije utvrdio, fraza „uspostavljena zakonom” pokriva ne samo pravni osnov za samo postojanje „tribunala”, već i poštovanje posebnih pravila koja ga regulišu. U predmetu *Zand* (gore citiran), Komisija je izrazila mišljenje da izraz „suđenje osnovan zakonom” u članu 6. stav 1. predviđa „cjelokupnu organizacionu strukturu sudova, uključujući ... stvari koje spadaju u nadležnost određene kategorije sudova...”

27. Sud ponavlja da je u nekim situacijama prihvatao da najviši sudski organ, koji je nadležan da tumači zakon, može donijeti odluku, što nije bilo striktno predviđeno zakonom. Takva primjena zakona je, međutim, imala izuzetan karakter i predmetni sud je dao jasne i uverljive razloge za izuzetno odstupanje od svoje uobičajene nadležnosti (vidi *Julio Bou Gibert i El Hogar I La Moda J.A. protiv Španije* (odl.), br. 14929/02, 13. maj 2003.). U konkretnom slučaju, međutim, Vrhovni sud nije naveo nikakve razloge za donošenje odluke, prekoračujući svoju nadležnost namernim kršenjem Zakonika o privrednom postupku, a donošenje takve vrste odluka, kako tvrdi Vlada, postalo je uobičajena praksa za Vrhovni sud Ukrajine.

28. Po mišljenju Suda, pošto je prekoračio granice svoje nadležnosti, koje su jasno utvrđene Zakonikom o privrednom postupku, Vrhovni sud se ne može smatrati „sudom osnovanim zakonom” u smislu člana 6. stav 1. Konvencije u vezi sa spornim postupkom.

29. Shodno tome, došlo je do povrede člana 6. stav 1. Konvencije.”

19. Nadležnost suda ili sudska nadležnost predstavlja kako djelokrug poslova suda, tako i njegovo ovlašćenje da postupa u određenim pravnim stvarima. Apsolutna nadležnost suda razgraničava njegovu nadležnost u odnosu na sve druge organe, dok relativna nadležnost suda podrazumijeva razgraničenje nadležnosti u okviru postojećih sudova u sistemu sudstva. Zakon o sudovima sadrži pravila o nadležnosti sudova kojima se određuje koji sud postupa u određenoj pravnoj stvari, kako je to definisano članom 14 navedenog zakona. Ukoliko sud kojem je podniet inicijalni akt kojim se pokreće postupak nađe da nije nadležan za postupanje, taj sud će se rešenjem oglasiti nenadležnim i, u slučaju apsolutne nenadležnosti – odbaciti tužbu, a u slučaju relativne nenadležnosti – po pravnosnažnosti rešenja predmet ustupiti sudu za koji smatra da je nadležan.

20. Ustavni sud ukazuje da je odredbom člana 14 Zakona o vanparničnom postupku propisano da ako utvrdi da bi postupak trebalo sprovesti po pravilima parničnog postupka sud će posebnim rješenjem obustaviti vanparnični postupak, koji postupak će se po pravosnažnosti tog rješenja sprovesti po pravilima parničnog postupka pred nadležnim sudom.

21. Vrhovni sud je konstatovao da je vanparnični sud odlučio o zahtjevu za koji nije bio nadležan, s obzirom na to da je, po uputu drugostepenog suda, postupak preveden iz parničnog u vanparnični. Međutim, Vrhovni sud je zauzeo stav da takav propust nije imao uticaja na prava stranaka, jer one ne mogu trpjeti štetne posljedice zbog postupanja suda. Iz ovakvog stava Vrhovnog suda Crne Gore može se zaključiti da je predmetni postupak okončan bez donošenja odluke o obustavljanju vanparničnog postupka i bez njegovog sprovođenja po pravilima parničnog postupka pred nadležnim sudom. Takvo postupanje je, po ocjeni Ustavnog suda, a imajući u vidu citiranu odredbu Zakona, ustavnopravno neprihvatljivo.

22. Naime, Ustavni sud ukazuje da je jedan od elemenata prava na pravično suđenje i pravo na pristup sudu kojim se svakom obezbjeđuje mogućnost da pokrene sudski postupak radi ostvarivanja svojih prava, a s druge strane, da sudovi moraju da budu tako organizovani da pojedincu omoguće da se koristi ovim pravom. U parničnom postupku, dakle, pravom na pristup sudu se podnosiocu daje mogućnost da ospori predmetni tužbeni zahtjev pred nadležnim sudom, pred kojim se konačno može odlučiti o njegovim pravima i obavezama (o pravu na pristup sudu kao elementu prava na pravično suđenje, vidi *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj predstavke 4451/70, presuda od 21. februara 1975. godine, stav 36). U konkretnom slučaju, neinsistiranjem na izričitoj primjeni procesnih odredaba, Vrhovni sud Crne Gore je onemogućio „ustanovljavanje“ postupka na način kako je to naveo u članu 14 Zakona o vanparničnom postuku, te nije otklonio očigledan popust drugostepenog suda pri donošenju presude GŽ. br. 4917/2011-09, od 15. novembra 2011. godine.

23. Prilikom razmatranja predmetne ustavne žalbe, Ustavni sud je posebno uzeo u obzir činjenicu da je isti podnosilac već ranije podnosio ustavnu žalbu u vezi sa postupkom pred redovnim sudovima, dakle parničnom, a ne u vanparničnom postupku, u kojem je odlučivano o predmetu iste činjenične i pravne prirode, pri čemu su se razlikovale jedino stranke u postupku (drugi tužioc). Tom prilikom, Ustavni sud je, odlukom U-III br. 111/21, od 23. novembra 2023. godine, odbio žalbu, ocijenivši da nije došlo do povrede prava na pravično suđenje, zajemčenog članom 32 Ustava Crne Gore i članom 6 stav 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

24. Za razliku od konkretnog predmeta, u navedenom predmetu Osnovni sud u Herceg Novom postupao je kao parnični sud i donio presudu P. br. 1036/16-07, od 8. marta 2019. godine, kojom je, između ostalog, odbio prigovor apsolutne nenadležnosti istaknut od strane podnosioca ustavne žalbe, kao neosnovan. Ova presuda je potvrđena i od strane drugostepenog i revizionog suda, čime je sudska praksa u vezi sa nadležnošću u toj pravnoj stvari postala pravnosnažna i utemeljena.

25. Donoseći osporeno rješenje, Vrhovni sud je omogućio da o istoj pravnoj stvari odlučuje i vanparnični i parnični sud, bez jasno definisanog kriterijuma nadležnosti, na koji način je sam postao izvor pravne nesigurnosti. Takav stav je narušio temeljna načela pravne sigurnosti i vladavine prava, garantovana Ustavom Crne Gore, prema kojem subjekti imaju pravo na pravnu sigurnost i pravično suđenje pred nadležnim sudom. Priznavanje različite nadležnosti dovelo je do pravne konfuzije i nesigurnosti, jer su pravni subjekti uskraćeni za mogućnost da unaprijed sa sigurnošću znaju koji sud je nadležan za odlučivanje o njihovim pravima i obavezama, što je u suprotnosti sa ustavnom garancijom pravne izvjesnosti i stabilnosti sudske prakse. U takvim situacijama dolazi do pravne nesigurnosti, neujednačene sudske prakse i gubitka povjerenja građana u pravosudni sistem. Ovo posebno pri činjenici da bi eventualne greške državnih organa trebala da snosi država, te da se eventualni propusti ne smiju ispravljati na štetu podnosioca, u kojem pravcu Ustavni sud podsjeća na stav Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Gashi protiv Hrvatske* br. 32457/05 od 13. decembra 2007. godine, prema kojem:

“40. Sud smatra da bi greške ili propusti državnih tijela trebali ići u korist pogođenih osoba, osobito ako se time ne dovodi u pitanje kakav drugi suprotavljeni privatni interes. Drugim riječima, rizik svake greške što je napravi državno tijelo trebala bi snositi država, a propusti se ne smiju ispravljati na štetu dotičnog građanina.”

26. Imajući u vidu prethodno izloženo, Ustavni sud je ocijenio da je Vrhovni sud Crne Gore, postupajući na opisani način, proizvoljno primijenio relevantne odredbe procesnog prava. Takvo postupanje dovelo je do povrede principa pravne sigurnosti, kao i principa suda „ustanovljenog zakonom“, čime je podnosiocu ustavne žalbe uskraćeno i pravo na pristup sudu. Posljedično, došlo je do povrede prava na pravično suđenje, garantovanog članom 32 Ustava Crne Gore i člana 6 Konvencije.

27. Takođe, Ustavni sud je imao u vidu i prigovore iznijete u ustavnoj žalbi kojim podnosilac ukazuje na arbitrarnu primjenu prava kada je u pitanju zastarjelost potraživanja. Ustavni sud primjećuje da prvostepeni i drugostepeni sud smatraju da potraživanje, u konkretnom slučaju, ne zastarijeva jer ono proizilazi iz prava svojine, pa se stoga zastarni rokovi ne primenjuju. S druge strane, Vrhovni sud, iako se slaže da potraživanje nije zastarjelo, istovremeno navodi da postoji opšti rok zastarjelosti od 10 godina, čime unosi određenu pravnu kontradikciju u tumačenju zastare. Ustavni sud smatra da Vrhovni sud nije dao jasne, dovoljne i ustavnopravne prihvatljive razloge u pogledu zastarjelosti potraživanja, jer iz osporene odluke nije jasno da li se na konkretno potraživanje primenjuje zastarni rok, ili je ono izuzeto zbog svog svojinskopravnog karaktera, na koji način je povrijeđeno i pravo na obrazloženu odluku, kao dio prava na pravično suđenje garantovanog članom 32 Ustava Crne Gore i članom 6 Konvencije.

Na osnovu navedenog, odlučeno je kao u izreci.

U-III br. 171/22
16. jun 2025. godine
P o d g o r i c a

PREDSJEDNICA,
Snežana Armenko,s.r.